Romanchuk N., Gaisha O., Romanchuk N. Realization of information and communication technologies in teaching higher mathematics in higher technical educational institutions

The article examines the theoretical basis and practical aspects of realization of information and communication technologies in teaching mathematical disciplines in higher technical educational institutions. Modern approaches, essence, and content of mathematical training of students in higher technical educational institutions are analyzed. The structural components of professional training of students of higher technical educational institutions are characterized. The essence, content, and functions of information and communication technologies of teaching are defined and substantiated. The effectiveness of the realization of information and communication technologies of training on humanistic basis and principles to ensure the formation of a highly qualified specialist in the technical sphere.

Key words: professional training, higher technical educational institutions, educational technologies, information and communication technologies of teaching, mathematical disciplines, humanistic paradigm in education, subject-subject interaction.

УДК 37.032:82-31

Яна РУЖЕВИЧ

кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри германських мов та перкладу,
м. Миколаїв, Україна
e-mail: janaru347@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНОЇ МОБІЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ У КРОСКУЛЬТУРНІЙ ВЗАЄМОДІЇ ЗАСОБАМИ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

У статті досліджується проблема особистісної мобільності студентів у кроскультурній взаємодії. Доведено, що особистісна мобільність є підґрунтям для формування та розвитку інших типів мобільності, розкривається сутність поняття мобільність. Особистісна мобільність студентів розглядається як здатність і готовність до творчої діяльності та саморозвитку на основі формування ціннісних орієнтацій у процесі здобуття ними літературної освіти. Особлива роль відводиться у статті кроскультурній підготовці студентів, яка здійснюється у процесі викладання зарубіжної літератури.

Ключові слова: мобільність, цінність, ціннісні орієнтації, кроскультурна взаємодія, культура, зарубіжна література.

У сучасному динамічному глобалізованому світі структурні трансформації відбуваються у всіх сферах життя, в тому числі і в освіті. Для успішної самореалізації людина має бути здатною робити вибір, діяти творчо, адаптуватися до швидко мінливих та невизначених умов сучасного світу, самовдосконалюватись. У такому контексті цінним є формування у студентської молоді необхідних знань, умінь, навичок мобільності як інструментів для особистісної і професійної самореалізації.

Проблему сутності та змістових аспектів мобільності особистості досліджували А. Аміров, Т. Аракелова, Л. Горюнова, Ю. Калиновський, А. Кравченко, А. Маслоу, Т. Сергєєва, П. Сорокін та ін. Вони вивчали різноманітні аспекти мобільності особистості, робили акцент на специфіці наукового знання. Так, соціологія розглядає мобільність крізь призму соціальної ролі особистості; психологія – в контексті формування самосвідомості, самореалізації особистості; педагогіка – через активно-творчу роль та діяльність особистості щодо саморозвитку.

Окремі аспекти проблеми дослідження присвячено формуванню готовності фахівців іншомовного спілкування, питанням розвитку комунікативної компетентності студентів тощо. На жаль, дослідники не звернули достатньої уваги на процес формування комунікативної мобільності студентів у кроскультурній взаємодії засобами зарубіжної літератури.

Мета – розглянути особистісну мобільність студентів як здатність і готовність до творчої діяльності та саморозвитку на основі формування ціннісних орієнтацій у процесі здобуття ними літературної освіти.

Сьогодні якість підготовки фахівця визначається його готовністю до ефективної професійної діяльності, можливістю адаптуватися до швидко мінливих та невизначених умов сучасного світу,

а також вміння використовувати зарубіжну літературу для отримання нових знань та вирішення професійних задач.

Ключовий компонент професійної комунікативної компетенції спеціаліста є комунікативна мобільність – здатність швидко реагувати у нестандартній проблемній ситуації професійного спілкування.

Аналіз типів мобільності особистості засвідчує, що їх підґрунтям виступає особистісна мобільність.

У статті розглядаємо особистісну мобільність як здатність і готовність студента до творчої діяльності та саморозвитку, уміння знаходити нестандартні рішення в нових ситуаціях на основі певних ціннісних орієнтацій у процесі вивчення зарубіжної літератури. Для реалізації цього типу мобільності необхідні такі особистісні якості, як активність, компетентність, креативність, саморозвиток, самовдосконалення.

Основна ідея кроскультурної освіти – цілісний підхід, коли всі студенти мають можливість виразити свою культурну приналежність, поважаючи ідентичність інших.

Кроскультурна освіта передбачає поліпшення взаємодії між студентами – представниками різних культур та подолання труднощів, пов'язаних із розбіжністю у цінностях, традиціях, мовах.

Кінцевим результатом кроскультурної підготовки, на думку дослідників, є якісні зміни особистості, а саме – зміни у мисленні, зміни афективних реакцій та зміни у реальній поведінці, засновані на ставленнях [4, 148].

Кроскультурна підготовка студентів здійснюється і у процесі викладання зарубіжної літератури. Основна її мета – підготувати майбутніх фахівців «до ефективного функціонування та співпраці у глобальному середовищі, долаючи конфлікти, засновані на культурних непорозуміннях» [4, 145].

Процеси входження особистості в іншокультурне середовище як взаємний контакт та взаємовплив представників різних культур є надзвичайно складними. Тому формування готовності до кроскультурної взаємодії пов'язане з необхідністю адаптації до іншокультурного середовища з дотриманням балансу рівності цінностей національної та інших культур. Проникнення в іноземну культуру пов'язане з набуттям певних якостей, які притаманні представникам цієї культури. Окрім поверхневих зовнішніх змін, відбуваються і якісні, які пов'язані з ефектом занурення в іншу культуру – соціокультурні трансформації особистості [4, 193-194].

Твори зарубіжної літератури розглядаємо на лекціях і практичних заняттях як явище культури певного народу конкретної історичної доби, приділяємо більше уваги знанням про культуру, культурні розбіжності та фактичні проблеми, які мають місце у взаємодії різних культур.

Наприклад, на практичному занятті одним із завдань є аналіз епізоду, головні герої якого – представники різних культур. Полковник Мунро і капітан Хейворд (роман Ф. Купера «Останній з могікан») їдуть в човні по озеру Хорикейн разом із Соколиним Оком, Ункасом, Чингачгуком і потрапляють під обстріл ворожого племені індійців. Ункас безмірно здивований поведінкою офіцерів, які не бажають лягти на дно човна, тому що гребці знаходяться у небезпеці.

Студентам пропонується інтерпретувати цю ситуацію. До кожної інтерпретації необхідно підготувати коментар.

Міжкультурні зіткнення сприяють афективній реакції, пов'язані з почуттями, емоціями, відчуттям дезінтеграції, що лежатимуть в основі «культурного шоку». Читаючи художні твори із зарубіжної літератури, студенти тимчасово опиняються в іншій культурі і стикаються з різними поглядами на загальнолюдські цінності. Це може сформувати негативні погляди на іншу культуру та її представників. Саме тому кроскультурну підготовку студентів спрямовуємо на подолання «культурного шоку», який представляє собою «непередбачуваність нової для комуніканта культури, несумісність його культурного коду з культурним кодом іншого учасника спілкування. Культурний шок є наслідком неповної акультурації (обізнаності з інонаціональною культурою) особистості, незнання або нерозуміння її норм» [3, 64].

Дослідники наголошують, що загальнолюдське бачення світу можливе лише на засадах національного образу світу, який найяскравіше відображається в художніх текстах, тому що текст відображає духовний світ людини. «Саме текст напряму пов'язаний з культурою, бо він пронизаний безліччю культурних кодів, саме текст зберігає інформацію про історію, етнографію, національну психологію, національну поведінку, тобто про все, що складає зміст культури. Текст – набір специфічних сигналів, які автоматично викликають у читача, вихованого в традиціях даної культури, не лише безпосередні асоціації, а й велику кількість опосередкованих» [9, 87]. Отже, на думку науковців, непідготовлені читачі сприймають інокультурні твори крізь призму свого мислення, свого бачення світу. У представників різних культур існують різні алгоритми сприйняття тексту, різні принципи дешифрування закладеної в ньому інформації [3, 71]. У зв'язку з цим велике значення має психолінгвістична теорія розуміння інокуль-

турного тексту, обґрунтована у працях Ю. Сорокіна [6; 7]. Він зазначає, що комплекс знань кожної культури у поєднанні з психічними особливостями й національним характером формує певний етнопсихолінгвістичний тип читача. Незнайома для реципієнта культура розглядається як система, наділена специфічним набором кодів, що є для його культури «чужими». Таким чином, процес розуміння незнайомої культури – це розшифровка її кодів.

Для розкриття суті культурологічно далеких від читача текстів, зазначає Ю. Сорокін, замало одних знань [7, 113]. Учений наголошує на важливості таких характеристик особистості, як здатність прийняти і зрозуміти чуже, терпимість до різноманітних проявів інокультурності.

На практичному занятті чужа культура засвоюється в процесі навчальної діяльності, коли відбувається процес спілкування. Сприймаючи інокультурний текст, студент інтерпретує його через призму своєї культури, унаслідок чого можуть виникнути різного ступеня непорозуміння, в основному, специфічних проявів чужої культури.

Ефективність кроскультурної підготовки студентів на практичних заняттях із зарубіжної літератури обумовлюється обізнаністю про культурні розбіжності, вміння виражати свої думки з цього приводу, розмірковувати, як можна у майбутній професіональній діяльності застосовувати ці зміни.

Дослідники визначають відмінності у сприйнятті студентами різних культур. Те, що у одного народу вважається священним, у іншого може вважатися неприйнятим і аморальним, а те, що в одній культурі є раціональним, в іншій вважається міфологічним [4, 183].

Вчені, розглядаючи цінності в контексті особистості, запроваджують поняття особистісних орієнтацій. В Енциклопедії освіти ціннісні орієнтації визначено як відносно стійку систему спрямованості інтересів і потреб особистості на певну ієрархію життєвих цінностей, схильність у наданні переваги певним цінностям у різних життєвих ситуаціях [2, 992].

Ціннісні орієнтації є важливими елементами структури особистості, внутрішнім компонентом свідомості та самосвідомості людини. Поруч із цінностями вони відіграють надзвичайно активну роль у визначенні спрямованості моральної діяльності особистості. Ціннісні орієнтації являють собою стійку систему, детермінантами якої виступають матеріальні умови існування, рівень загальної культури, переконання, нахили, здібності людини, особистісні смисли, моральні принципи, система цінностей особистості чи суспільства в цілому. Ціннісні орієнтації істотно впливають на стиль мислення, спосіб життя, перебіг емоційних процесів [2, 992].

Виконання ключових завдань літературної освіти на лекціях і практичних заняттях із зарубіжної літератури передбачає виховання у студентів соціально значущих ціннісних орієнтацій. На особистісний вплив мистецтва слова вказують Н. Волошина, О. Ісаєва, Ж. Клименко, Л. Мірошниченко, В. Маранцман, Д. Наливайко, А. Вітченко, В. Уліщенко. Важливішим показником якості освіти є духовний світ розвинутої особистості, який значною мірою формується у процесі засвоєння курсу історії зарубіжної літератури. Вона дає можливість пізнати культурні цінності різних народів, забезпечує розвиток естетичних смаків і вподобань читачів, сприяє вихованню милосердя, шляхетності, людяності, толерантності, що складають основні неперехідні цінності як для окремої людини, так і всіх народів.

У межах завдань нашого дослідження розуміємо ціннісні орієнтації як інтегральну властивість особистості, яка об'єднує у своїй структурі думки, почуття, переживання, готовність до дії. Ціннісні орієнтації – це вибіркове ставлення людини до матеріальних і духовних цінностей, система її переконань, переваг, виражена у поведінці.

Основна мета процесу формування ціннісних орієнтацій на лекціях і практичних заняттях полягає у вивченні художніх творів з опорою на усвідомлювання втілених у них цінностей, осягнення моральних, естетичних позицій літературних персонажів, засвоєння учнями ціннісного потенціалу твору, осмислення співвідношення цінностей, виражених у художніх творах, у зв'язку із власною системою цінностей.

Сприймання твору є водночас осмисленням, що причиняє засвоєння його змісту та значення, оскільки містить елементи його аналізу й синтезу. Рівень сприймання літературного твору значною мірою зумовлений загальною культурою читача, його знаннями в галузі культури й літератури, рівнем розвитку почуттів, культурою естетичних переживань.

Зіставляючи твори різних авторів і епох, студенти мають можливість розмірковувати над тим, як вирішувалися героями творів проблеми філософські, моральні та соціальні – про обов'язок і щастя, про особисте та громадянське, про сенс і мету життя, тобто, здобувати моральні знання у процесі аналізу художніх творів, що є основою формування в них ціннісних орієнтацій.

Оскільки саме завдяки сприйманню художнього твору в читачів відбувається узгодження між інтелектуально-пізнавальною та емоційно-чуттєвою сферами (Л. Виготський [1], П. Якобсон

[8]), то глибина сприйняття художнього твору залежить від системи цінностей студента, його знань, розвитку мислення, життєвого досвіду.

І на лекціях і на практичних заняттях відбувається підготовка до сприйняття іншого світу. Ми звертаємося до традицій, побуту, звичаїв, природи, що допоможе студентам зрозуміти і прийняти чужу культуру. Наблизити текст до читача допомагають різноманітні види коментарів (культурологічний, історико-літературний, біографічний, авторський). Наприклад, аналізуючи пенталогію Фенімора Купера, слід зупинитися на образах індійців. Вони мало нагадують стереотип «благородного дикуна», які кочували по творах європейських просвітителів і романтиків. У Купера ці образи багатогранні, у них відвага й підступність, великодушність і мстивість. Письменник малює цілу портретну галерею різноманітних типів індійців, описуючи їхні звичаї, військову мораль, красу їх міфології.

Цікавими для студентів будуть і короткі повідомлення про фольклор корінного населення Північної Америки – американських індійців та американський фольклор, який має три головні джерела: індійців, негрів і фольклор білих поселенців

З метою забезпечення ефективного аналізу художнього твору працюємо над розвитком поняття «національне в літературі», звертаємо увагу напрояви національного в змісті твору (змалювання традицій, звичаїв, національний інтер'єр, історико-культурні факти, національний менталітет, національний характер, національний пейзаж).

Мета таких практичних занять – навчати студентів умінню досліджувати твір крізь призму національно-культурних елементів, виховувати повагу до чужої культури.

У сучасному суспільстві відбувається зіткнення різних культур і національних традицій, формуються нові умови для їхнього діалогу. Це зумовлює необхідність пошуку шляхів для взаєморозуміння.

Кроскультурне навчання – це не лише набуття нових умінь та навичок кроскультурної взаємодії, але і виховання особистісних якостей, які не є природними чи вродженими у жодній культурі, проте важливими для ефектного функціонування особистості на перехресті культур.

Особистісна мобільність виступає головним регулятором успішної реалізації та адаптації особистості в соціумі. Цей тип мобільності виявляється у сформованій мотивації студента до навчання, здатності до творчої реальності, ефективного спілкування та сприяє його активному творчому саморозвитку. Аналіз структури особистісної мобільності та факторів, які сприяють її формуванню й розвитку, є предметом подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел

1. Выготский Л.С. Психологияискусства: 3-е изд. / Л.С. Выготский. – М.: Искусство, 1986. – 573 с.
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний редактор В.Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Клименко Ж.В. Теорія і технологія вивчення перекладних художніх творів у старших класах загальноосвітньої школи: Монографія. – К.: НПУ імені М. Драгоманова, 2006. – 340 с.
4. Кроскультурна взаємодія: теорія, методологія, практика: монографія / за заг. ред. А.К. Солодкої. – Миколаїв: Іліон, 2014. – 204 с.
5. Маслова В.А. Лингвокультурология. – М.: Изд. центр «Академия», 2001. – 208 с.
6. Сорокин Ю.А. Метод установления лакун как один из способов выявления специфіки локальных культур (художественная литература в культурологическом аспекте) // Национально-культурная специфика речового поведения. – М.: Наука, 1977. – 352 с.
7. Сорокин Ю.А. Почему живут и умирают книги? – М. : Педагогика, 1991. – 160 с.
8. Якобсон П.М. Психология художественного восприятия / П.М. Якобсон. – М.: Искусство, 1964. – 86 с.

References

1. Vygotsky L.S.Psychologiya iskucctva [Psychology of Art]: 3rd ed. / L.S. Vygotsky – M .: Art, 1986. – 573 p.
2. Enciclopediya osvity [Encyclopedia of Education] / Acad. Ped Sciences of Ukraine; ChiefEditor V.G. Flint – K .: Yurincom Inter, 2008. – 1040 pp.
3. Klimenko Zh.V. Teoriya I tehnologiya vivchennya perekladnih hudozhnih tvoriv u starshih klasah zagalnoosvtnyoyi shkoly [Theory and technology of studying translated works of artinse niorgrade sof a secondary school]: Monograph. – K .: NPU namedafter M. Drahomanov, 2006. – 340 p.
4. Cross-culturna vzayemodiya: teoriya, metodologiya, praktika: monographiya [Cross-cultural interaction: theory, methodology, practice: monograph] / percol leagues. Ed. AK Sweet – Mykolaiv: Ilion, 2014. – 204 p.
5. Maslova V.A. Lingvoculturologiya [Lingvoculturology]. – M .: Izd. Center "Academy", 2001. – 208 p.
6. Sorokin Y.A. Metodu stanovleniya lakun kak odin iz sposobov viyavleniya lokalnih kultur [Method of establishing gapsasone of the waysof identifying the specifics of local cultures] (fictionin the cultural aspects) // National-cultural specificity of speech behavior. – Moscow: Nauka, 1977. – 352 p.
7. Sorokin Y.A. Pochemu zhivut I umerayut knigi? [Why do books live an ddie?] – M.: Pedagogics, 1991. – 160 p.
8. Jacobson P.M. Psychologiya hudozhestvenogo vospriyatiya [Psychology of artistic perception] / P.M. Jacobson – Moscow: Iskusstvo, 1964. – 86 p.

Ружевич Я. Формирование личностной мобильности студентов в кросскультурном взаимодействии средствами зарубежной литературы

В статье исследуется проблема личностной мобильности студентов в кросскультурном взаимодействии. Подтверждено, что личностная мобильность является подпочвой (основанием) для формирования и развития других видов мобильности, раскрывается сущность понятия мобильность. Личностная мобильность студентов рассматривается как готовность к творческой деятельности и саморазвитию на основе формирования ценностных ориентаций в процессе получения литературного образования. Особая роль отводится в статье кросскультурной подготовке студентов, которая осуществляется в процессе изучения зарубежной литературы.

Ключевые слова: мобильность, ценность, ценностные ориентации, кросскультурное взаимодействие, культура, зарубежная литература.

Ruzhevych Y. Forming personal mobility students in cross-cultural interaction by means foreign literature

The article deals with the problem of student mobility in cross-cultural interaction. It is proved that personal mobility is the basis for the formation and development of other types of mobility, the essence of the concept to mobility is revealed. Students' personal mobility is seen as the ability and readiness for creative activity and self-development on the basis of the formation of value orientations in the process of obtaining literary education.

The emphasis is placed on the fact that today the quality of the specialist's training is determined by his readiness for effective professional activity, the ability to adapt to the rapidly changing and uncertain conditions of the modern world, as well as the ability to use foreign literature to gain new knowledge and solve professional problems.

Personality mobility is considered as the ability and readiness of the student for creative activity and self-development, the ability to find non-standard solutions in new situations based on certain value orientations in the process of studying foreign literature. It is revealed that for the implementation of this type of mobility, the following personal qualities such as activity, competence, creativity, self-development, self-improvement are required.

A special role is given in the article on cross-cultural training of students, which is carried out in the process of studying foreign literature, and aims to prepare future specialists for effective functioning and cooperation in the global environment.

Attention is drawn to the fact that the formation of readiness for cross-cultural interaction involves the need for adaptation to a different culture environment.

It is determined that works of foreign literature in lectures and practical classes are considered as a cultural phenomenon of a certain people of a particular historical time. The article presents the main goal of the process of formation of value orientations in practical classes, which consists in the study of artistic works based on the awareness of the values embodied in them, the mastering of the value of the work by students.

Key words: Mobility, Value, Value Orientation, Cross Cultural Interaction, Culture, Foreign Literature.